

КИТАЙСКО-СЛАВЯНСКИЕ ЯЗЫКОВЫЕ СВЯЗИ: СИНХРОНИЯ И ДИАХРОНИЯ

КІТАЙСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК. БЕЛАРУСКА- КІТАЙСКІ СЛОЎНІК: ДАСЯГНЕННІ І ПЕРСПЕКТЫВЫ

Г. С. Харланова

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. К. Маркса, 31, 220030, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь
akharlanava@gmail.com*

У артыкуле разглядаюцца асаблівасці стварэння першага ў гісторыі кітайска-беларускіх узаемаадносін “Кітайска-беларускага” і “Беларуска-кітайскага слоўніка”, распрацаванага сіламі супрацоўнікаў Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і вучоных-лексікографаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Вызначаны крыніцы фарміравання рээстра слоўніка, асноўныя этапы яго стварэння, асаблівасці пабудовы і акрэслены перспектывы далейшай працы па стварэнню кітайска-беларускага акадэмічнага слоўніка.

Ключавыя словы: кітайска-беларускія ўзаемаадносіны; рээстр; граматычныя паметы; склады пінінь і іх беларуская транскрыпцыя; пераклад.

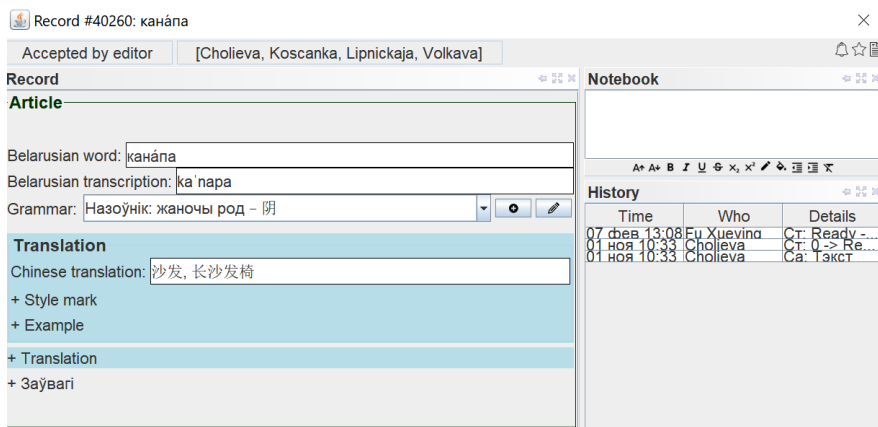
Нягледзячы на геаграфічную аддаленасць, узаемадзеянне паміж Кітаем і Беларуссю з моманту ўсталявання дыпламатычных адносін у студзені 1992 года працягвае развівацца як у эканамічным, так і ў культурна-гуманітарным напрамках. На сённяшні момант на базе чатырнаццаці ўніверсітэтаў Кітайскай Народнай Рэспублікі

працуюць цэнтры па вывучэнню Беларусі і беларускай культуры, пры гэтым кітайскія студэнты ўпершыню атрымалі магчымасць вывучаць беларускую мову — мову тытульнай нацыі нашай краіны. У Беларусі кітайская мова вывучаецца ў сярэдняй агульнаадукацыйнай школе, вышэйшых навучальных установах, таксама трэба адзначыць і актыўны ўзаемапераклад твораў класічнай і сучаснай мастацкай літаратуры, які праз адсутнасць вучэбна-метадычных базы часцяком адбываецца пры дапамозе мовы-пасрэдніка. Такое ўзаемадзеянне паміж краінамі прыводзіць да неабходнасці стварэння вучэбна-метадычных комплексаў, падручнікаў і, у першую чаргу, перакладных слоўнікаў.

Стварэнне “Кітайска-беларускага слоўніка” і “Беларуска-кітайскага слоўніка” накіравана на задавальненне патрэбаў перакладчыкаў, кітаязнаўцаў, студэнтаў і ўсіх, хто цікавіцца кітайскай і беларускай мовамі. Слоўнік адрасаваны ў першую чаргу тым, хто пачынае вывучаць кітайскую мову ў Беларусі і беларускую мову ў Кітаі, упершыню знаёміцца з культурай і гісторыяй кітайскага і беларускага народаў. Выкарыстоўваць такі слоўнік можна будзе як для самастойнага вывучэння моў, так і ў якасці дадатковага дапаможніка да асноўнага курса.

Слоўнік з’яўляецца вынікам сумеснай працы супрацоўнікаў Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і вучоных-лексікографаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Ідэя стварэння слоўніка і навуковае кіраўніцтва праектам належаць Анатолію Тозіку. Агульнае навуковае рэдагаванне ажыццявіў Ігар Капылоў. Укладальнікамі «Кітайска-беларускага слоўніка» з’яўляюцца Яўгенія Волкава, Ігар Капылоў, Уладзімір Кошчанка і Святлана Ліпніцкая, укладальнікамі “Беларуска-кітайскага слоўніка” — Алена Камінская, Ганна Кухарэнка і Ганна Харланова. На пачатковым этапе ў падрыхтоўцы слоўніка і ў распрацоўцы яго канцэпцыі ўдзельнічала Юлія Малаткова. Рэдагаванне асобных частак слоўніка здзейснілі Го Хэнь, Лю Сінфэн, Фу Сюэнь і Шоў Дзяжуэй.

Для аптымізацыі працы па стварэнню слоўніка Аляксандрам Булойчыкам была распрацавана праграма Slounik Plus, якая ў значнай ступені паспрыяла арганізацыі працэсу ўвода і рэдагавання лексічных адзінак. Для кожнага слова ў праграме быў створаны асобны артыкул, у які ўкладальнікі слоўніка маглі непасрэдна ўводзіць пераклад слова і прыклады яго ўжывання, пры патрэбе дадаваць стылістычную памету, а рэдактары ў асобным полі “Заўвагі” пакідалі каментарыі і заўвагі. Такім чынам, з дапамогай праграмы стала магчымай паралельная праца па стварэнні і рэдагаванні слоўнікавых артыкулаў.

Прыклад артыкула ў праграме Slounik Plus

Пры фарміраванні рээстра “Беларуска-кітайскага слоўніка” за асноўны крытэрыі была ўзята частотнасць лексічных адзінак беларускай мовы, якая ўстанаўлівалася на падставе даных Беларускага N-корпуса (<https://bnkorporus.info/>). Пры вызначэнні камунікатыўнай эквівалентнасці слоў укладальнікі абавіраваліся на матэрыялы акадэмічных перакладных слоўнікаў (“Руска-беларускі слоўнік” (Мінск, 2012) у трох тамах, “Беларуска-рускі слоўнік” (Мінск, 2012) у трох тамах), а таксама “Тлумачальны слоўнік беларускай мовы” (Мінск, 1977 – 1984) у 5-ці тамах. Пры стварэнні рээстра “Кітайска-беларускага слоўніка” ўлічваліся частотныя спісы

кітайскай мовы: Mandarin Frequency lists (https://en.wiktionary.org/wiki/Appendix:Mandarin_Frequency_lists), а таксама “Лексічны мінімум для Hanyu Shuiping Kaoshi (汉语水平考试), 6 узроўняў”. Укладальнікі слоўніка ў працэсе стварэння слоўнікавых артыкулаў таксама абавязаліся на вынікі працы аўтараў “Нового китайско-русского словаря” (М., 2009), электроннага “Большого китайско-русского словаря” (<https://bkrs.info>), 现代汉俄词典 / 范明贤等编. —北京: 外语教学与研究出版社, 2002.8 (2007.7 重印) (Сучасны кітайска-рускі слоўнік), 现代俄汉词典/ 张建华等编. —北京: 外语教学与研究出版社, 1998.8 (2008.7 重印) (Сучасны руска-кітайскі слоўнік); PLECO – кітайска-англійскага электроннага слоўніка для Android. Аб’ём кожнай часткі перавышае 9 тысяч лексічных адзінак, што з’яўляецца дастатковым для выкарыстання слоўніка ў якасці вучэбнага дапаможніка, а таксама пры перакладзе актуальнай лексікі сучасных кітайскай і беларускай моў.

Распрацаваная сістэма граматычных памет у “Беларуска-кітайскім слоўніку” дазваляе кітайскім студэнтам атрымліваць дакладную і поўную граматычную характарыстыку слова, без якой немагчыма правільнае ўжыванне лексічнай адзінкі, прычым граматычныя паметы для зручнасці карыстання падаюцца адразу на беларускай і кітайскай мовах. Для кожнай часткі мовы распрацавана свая сістэма граматычных памет. Назоўнікі суправаджаюцца ўказаннем роду, пры дзеясловах падаецца трыванне, а таксама адзначаецца катэгорыя зваротнасці, пры іншых частках мовы ўказваецца іх частцінамоўная прыналежнасць:

каханне [ka'xan':ɛ] – н.р. 中
☒ 爱情, 恋爱; першае каханне 初恋

абвясціць [abv'ja'sits'i:tsi] – зак. 完
☒ 宣布, 宣告; абвясціць незалежнасць 宣布独立

У “Кітайска-беларускай” частцы слоўніка граматычныя паметы адсутнічаюць, бо ў кітайскай мове словам не характэрна наяўнасць дакладных марфалагічных прыкмет, а таму ў залежнасці ад сітуацыі яны могуць выступаць у якасці розных частак мовы. У слоўніку такая марфалагічная варыятыўнасць падаецца ў адным

артыкуле:

爱

любіць; любоў; любімы; 爱祖国 любіць радзіму; 母爱
мацярынская любоў; 爱女 любімая дачка
падабацца, любіць; 爱听音乐 любіць музыку
любіць; берагчы; 爱公物 берагчы грамадскую
ўласнасць

лёгка паддавацца (*чаму-н.*); 他爱害病。 Ён лёгка
паддаецца захворванням.

Важнай часткай слоўніка стала табліца “Склады пінінь і іх беларуская транскрыпцыя” (“拼音音节与其相对应的白俄罗斯音标”), каардынатарам працы над якой стала Анастасія Сямашка. Дагэтуль існуе шмат пытанняў адносна правільнасці перадачы асабовых імёнаў і безэквівалентнай лексікі пры перакладзе з кітайскай мовы на беларускую. Так, напрыклад, адны перакладчыкі зыходзячы з пазіцыі рускамоўнай традыцыі перадаюць кітайскі склад *zhang* як “чжан”, *zi* як “цзы”, *jie* як “цзе”. Аднак сродкі фанетычнай сістэмы беларускай мовы дазваляюць перадаць склады кітайскай мовы больш дакладна і блізка да арыгінальнага вымаўлення (параўнайце перадачу прыведзеных вышэй прыкладаў зыходзячы з беларускай фанетычнай сістэмы: *zhang* - джан, *zi* - дзы, *jie* - дзе). Некаторыя перакладчыкі з кітайскай ўлічваюць фанетычныя магчымасці беларускай мовы і перадаюць асабовыя імёны ў адпаведнасці з асаблівасцямі беларускай фанетыкі, што прыводзіць да блытаніны і дэзарыентуе чытатца. Гэтая сітуацыя робіць неабходным стварэнне адзінай уніфікаванай сістэмы перадачы кітайскіх складоў на беларускую мову, і першая такая спроба была заяўлена ў гэтым слоўніку. У табліцы “Склады пінінь і іх беларуская транскрыпцыя” былі максімальна ўлічаны фанетычныя магчымасці беларускай мовы пры перадачы кітайскіх складоў. У якасці ілюстрацыі прывядзем наступныя прыклады: *die* – д’е, *dou* – доў, *diao* – д’яо, *fou* – фоў, *gou* – гоў, *jiao* – дзяо, *liu* – ліў, *miu* – міў, *tie* – т’е, *tian* – т’ень, *tiao* – т’яо, *yau* – ёў, *zan* – дзань, *zui* – дзуэй. Уласныя геаграфічныя назвы і асабовыя імёны ў слоўніку перадаюцца паводле табліцы “Склады пінінь і іх беларуская транскрыпцыя”, аднак для зручнасці

нязвыклага з новым напісаннем карыстальніка пры перадачы ўласных геаграфічных назваў і асабовых імёнаў укладальнікамі слоўніка было вырашана ўказаць у дужках іх традыцыйнае напісанне:

- 长 江 Chángjiāng
☐ Вялікая рака, рака Яндзі (Янцзы)
 庄 子 zhuāng zǐ
☐ Джуан-дзы (Чжуан-цзы) [пачынальнік філасофіі даасізму]
☐ "Джуан-дзы" ("Чжуан-цзы") [знакамітая кніга прыпавесцяў]

Стварэнне “Кітайска-беларускага” і “Беларуска-кітайскага слоўніка”, безумоўна, з’яўляецца выключна важнай падзеяй у гісторыі культурна-гуманітарнага ўзаемадзеяння паміж Кітаем і Беларуссю. Слоўнік прадстаўляе сабой першую і пакуль адзіную на тэрыторыі Беларусі і Кітая лексікаграфічную працу з кітайска-беларускай моўнай парай. Аднак паколькі створаны слоўнік адносіцца да тыпу вучэбных, аб’ём яго рээстра не можа ў поўнай меры задаволіць узрастаючыя патрабаванні шырокага кола перакладчыкаў і даследчыкаў кітайскай і беларускіх моў, што прыводзіць да неабходнасці далейшай працы па стварэнні акадэмічнага перакладнога слоўніка як з кітайскай, так і з беларускай моў. Перад укладальнікамі слоўніка паўстае шэраг задач, якія не маглі быць рэалізаваны ў вучэбным выданні. Так, напрыклад, у перспектывным выданні акадэмічнага слоўніка лексічныя адзінкі будуць размяшчацца па транскрыпцыйным фанетычным алфавіце на лацінскай аснове з выдзяленнем загалоўнага іерогліфа, які ўтварае гняздо, а не проста па алфавіце з улікам тону. Таксама неабходна дапоўніць слоўнік табліцай радыкалаў (графічных элемантаў, якія ўтвараюць складаныя іерогліфы) і паказальнікам пошуку іерогліфаў, без якога немагчыма карыстанне слоўнікам з вялікім аб’ёмам лексічных адзінак. У акадэмічным выданні кітайска-беларускага слоўніка плануецца і размяшчэнне перакладной табліцы геаграфічных назваў, што з улікам наяўнасці варыятыўнага напісання ў значнай ступені палегчыць працу перакладчыкаў з кітайскай мовы на беларускую.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Кітайска-беларускі слоўнік. Беларуска-кітайскі слоўнік 汉白白汉词典 / пад нав. рэд. І. Л. Капылова. Мінск: Выд. Цэнтр БДУ, 2021. 870 с.

АНАЛИЗ ИНФОРМАЦИОННЫХ СООБЩЕНИЙ О КИ- ТАЙСКИХ ТУРИСТАХ В РОССИЙСКИХ СМИ*

Дон Жуньвэнь¹⁾, Ли Яньчунь²⁾

*¹⁾Даляньский политехнический университет
Корпус Хайянь, ул. Лингун, р-н Ганьцзинцзы, г. Далянь,
провинция Ляонин, Китайская Народная Республика
1004850164@qq.com*

*²⁾Даляньский политехнический университет
Корпус Хайянь, ул. Лингун, р-н Ганьцзинцзы, г. Далянь,
провинция Ляонин, Китайская Народная Республика
378821870@qq.com*

В статье анализируются новостные сообщения российских СМИ в сфере туристического дискурса. Основными методами исследования являются статистический анализа и контент-анализ новостей с целью изучения взаимосвязи экстралингвистических факторов и тенденций и контента новостных сообщений в сфере российско-китайского туризма.

* Исследование выполнено при финансовой поддержке Даляньского политехнического университета в рамках научного студенческого проекта № 2020101411000010508.